

Poznej svého nepřítele

Výraz „nepřítel“ je na místě zejména v případě, jsme-li vystaveni nebezpečí. Potkani žijící v blízkosti člověka ohrožení či nebezpečí určitě představují.

O potkanech víme sotva to, že jsou všežravými přenašeči nebezpečných nemocí. Městská populace žije ve skrytu, na místech, která jsou nám odporná, a tak se o jejich biologii, chování a sociální vztahy příliš nezajímáme. Málokdo tuší, s jakým společenstvím se tu setkáváme! Jedná se o pozoruhodně životaschopný živočišný druh, který je na vzestupu – co do početnosti, nově

ovládnutých území i odvážného využití všech možností a zdrojů.

Způsob života potkanů

Městská populace žije ve stokách a v kanalizaci, v blízkosti skládek, kde nachází potravu; může žít v poměrně malých „klanech“. Je obvyklé, že mladí samci odcházejí od „rodiny“ hledat uplatnění jinde.

Vesnická populace žije během teplejších měsíců venku nebo v přístřešcích, živí se obilím, osivem, případně bobulemi a malými živočichy. Tyto zdroje na podzim dojdou a potkani se stěhují za potravou do farem apod. Málokdy však žijí permanentně uvnitř objektů, preferují systém nor pod budovami, poblíž obydlí, kůlen apod. Skupina „venkovských“ potkanů má 20-30 jedinců, ale někdy i více než 50. Je-li v hospodářství více skupin, má každá své teritorium. Jestliže jedna ze skupin uhynie, jiná v okruhu ji brzy nahradí.

Kde se vzali, tu se vzali...

Potkani do Evropy dorazili už počátkem 18. století ze severní Asie a takřka úplně zlikvidovali do té doby dominantní krysí populaci, která je dnes vymírajícím druhem. Potkani a další hlodavci byli problémem už v dobách faraónů i starých čínských dynastií, nemluvě o středověku, kdy zhoubné morové epidemie připravily o život obyvatele celých měst a jejich šíření bylo připisováno právě potkanům.

Průměrný potkan je o něco větší než krysa, jeho zbarvení je převážně hnědé, na spodku těla světlejší, má kratší ocas a uši. Proč zvítězil tento druh (*Rattus norvegicus*) na území celého světa, během poměrně krátké

doby, vyplývá z jeho biologické vybavenosti.

Biologická „zdatnost“ potkanů

Potkan je velmi adaptabilní, méně konzervativní ve stravovacích návycích. Žije v neustálém pohybu, nemá strach z nových věcí jako ustálenější žijící skupiny. Dokáže exploatovat rozsáhlé prostory v blízkosti obydlí a nová teritoria obsazuje agresivně. Velmi rychle se rozmnožuje, má více mláďat z jednoho vrhu a žije o něco déle než krysa. Potkaní populace je schopna se obnovit po nekompletním zásahu během několika týdnů. Má extrémně širokou škálu potravních priorit včetně plného využití odpadu z lidské činnosti a může rychle migrovat do jiné oblasti, kde se potrava vyskytuje. Jeho zuby jsou tak tvrdé, že jim často neodolá ani beton. Poradí si i s mědí (proto elektrické obvody podléhají značným škodám). Potkani dobře šplhají, jsou dobrými plavci a pilnými budovateli nor. Jsou agresivní a nikdy nežijí v sousedství jiných druhů hlodavců, protože je zabijejí nebo vyženou.

Potkan se vyznačuje i mimořádným smyslovým vybavením. Je sice barvoslepý, ale pro aktivitu za soumraku, a zejména v noci není tento smysl důležitý. Zato vnímá i zvuky, které my ne-

Škody a rizika:

- Každoročně hlodavci způsobí mnohamilionové škody a tento problém se stále zhoršuje.
- Kontaminují a konzumují úrodu, krmiva, potraviny. Sto potkanů spotřebuje asi 3 kg obilí denně, při tom jejich srstí a močí kontaminují a znehodnotí tím mnohem větší objem.
- Působí škody na zařízeních, budovách, vybavení, poškozují kanalizační systémy atd.
- Vytvářejí riziko požáru poškozením izolací elektrických systémů.
- Jsou přenašeči a šířiteli nebezpečných chorob (žloutenky, parafyfu, leptospiroz). Nebezpečný není jen přímý styk, např. leptospirozoze bakterie mohou způsobit nákazu prostřednictvím kontaminované vody, kde jsou schopny dlouho přežít. Z chorob přenášených potkany je smrtelná tzv. Weilova žloutenka.
- Šíří nákazu i na domácí zvířectvo, ohrožují personál zemědělských podniků a usedlostí, obyvatele velkých měst apod.
- Odhady, kolik potkanů s námi ve velkoměstě žije, dosti kolísají – od statisíce až po milion. Potkan masově přežívá přes víceméně trvale prováděné zásahy v polním hospodářství i v městských aglomeracích, protože potkaní populace se může obnovit po nekompletním zásahu během několika týdnů. Jsou schopni migrovat do jiné, předem nalezené oblasti a ovládnout ji během několika dní.

slyšíme, a přesně lokalizuje jejich zdroj. Ultrazvukové frekvence fungují ve tmě jako echolokační systém. Chuť rozlišuje podobně jako člověk – včetně všech jemných odstínů sladkého, hořkého, slaného, kyselého, což slouží ke kontrole nalezené potravy. Životně důležitý je pro potkana čich, proto je neobyčejně rozvinut pro rozeznání druhu i nepřítel, v absolutní tmě, hlavně pak pro nalezení potravy. Poznává dobré jídlo i na dechu jiného jedince. Teritoria si značují močí a jsou schopni rozlišit zápach „přítele“ a nepřítel. **Dotykový smysl potkana je udivující a je jeho snad nejcennější výbavou.** Vousy jsou schopny odhalit ve tmě pohyb a přesně vytvářejí prostorový obraz objektů poblíž umístěných. Potkan používá vousů k navigaci, orientuje se, udržuje jimi rovnováhu. Vousy pomáhají v nalézání a rozlišování potravy. Na krátkou vzdálenost používá ve vnímání prostoru více vousy než zrak, v úplně tmě pak vousy zrak zcela nahrazují.

Za předpokladu porozumění podstatě smyslového vnímání potkanů lze vyrobit atraktivní a velmi chutnou nástrahu, která bude působit na všechny smysly, především čich a chuť potkanů a dalších hlodavců.

Co tvoří účinnost dobré nástrahy
Účinné deratizační přípravky/nástrahy musí odvést hlodavce od obvyklých zdrojů potravy a být atraktivnější zejména chutově. Skladba potravinového základu a použité ochucovadlo musí být natolik poutavé, aby

byla překonána i vrozená nedůvěra, a lákavá nabídka zkonsumována.

Dalším z velice důležitých faktorů je stupeň vlhkosti nástrahy. Dospělý jedinec musí vypít denně mezi 15-20 gramy vody, a jestliže není obsažena v potravě, musí být opatřována jinde. Kalorický obsah stravy ovlivňuje stravovací příjem: v podzimním a zimním období potřebují hlodavci více kalorií k udržení tělesné teploty (měkká nástraha neboli pasta je proto ideální návnada a dobré „vydatné jídlo“, neboť obsahuje vepřové sádlo).

Potkani v zemědělské krajině jsou konzervativnější v jídelních zvycích. Žijí v krajině bohaté na obilí, živí se obilím, šrotem či obilnými produkty a mohou přežívat na těchto plodinách po celý svůj život nebo se dělí o jiné produkty ze zásob. aby našli naši „vysoce toxickou“, ale pro hlodavce atraktivní nástrahu (která ale nevaruje) a zkonsumovali co možná největší množství v co nejkratším čase?

Nástrahy musí obsahovat čichové a chuťové atraktanty, potravní aditivum a vodu. Při užití přídatné vody jsou povzbuzeni zkonsumovat více, při uspokojení hladu a žízně najednou. **V nástrahách ROBAN, VERTOX je využito všech v tomto článku nastíněných bodů:**

- rychlý příjem chutné a nevarující nástrahy;
- požití smrtelné dávky v jediném dni;
- úhynutí ve 3-8 dnech po konzumaci.

Účinnost nástrah řady Vertox je nejhodnější s ohledem na letální (smrtelnou) dávku. Používat by se měly především v místech, kde lze předpokládat rezistenci na jiné antikoagulanty. Hořká složka v nástrahách zmírňuje riziko nežádoucího požití necílovými skupinami živočichů (domácí zvířata).

Nástrahy lze pochopitelně používat k hubení myši domácí (zejména rodenticidní řada Roban). Myši strachem z nového netrpí,

Nelze opomenout sekundární efekt nástrahy (nejen přímou konzumací). Proto je nutné při kladení nástrah dodržovat mimo jiné tyto zásady:

- Pokládat malé množství nástrah na mnoho míst.
- Doplnovat nástrahy po týdnu.
- Používat jedové staničky nebo klást nástrahy do chráněných míst – pod cihly, prkna nebo do drenážních trubek apod. a pracovat v rukavicích kvůli pachové stopě, která by mohla hlodavce odradit od požití nástrahy.
- Průběžně odstraňovat uhynulé hlodavce, a to nejen k vyloučení sekundární intoxikace, ale aby nebyl zbytečně jitrěn pocit ohrožení u ostatních potkanů.
- Využít pro akci výhod zimního období – nutriční požadavky hlodavců jsou vyšší (zejména pasta, ale i granulace a zrní, do vlhkých podmínek pak použití voskovaných maxigranul a bloků).

jsou velcí výzkumníci. Kolonie myši se za ideálních podmínek rozrůstají explozivně a při úzkém vztahu k lidem jsou nebezpečné (přenosem průjmu, viróz, škrkavek apod.).

Roban granulace, zrní a Vertox granulace, maxigranule jsou vyráběny v ČR (Agrochema družstvo Studenec) z domácích surovin, zejména moravských obilnin.

Moderní antikoagulanty jsou velmi účinné, i když možná drahé. Jejich použití se však vyplatí více než desetinásobně tím, že se zabrání ztrátám na potravinách a krmivech, ochrání se zdraví lidí, zabrání se poškozování infrastruktury jako je kanalizace, odvodňovací systémy, zamezí se poškozování staveb, elektroinstalace a jiných technických vybavení budov apod.

International

Bližší informace:

PelGar s. r. o.

Na výsluní 7, 100 00 Praha 10

e-mail: info@pelgar.cz

www.pelgar.cz